

49 מתרצת הגמרא: **תנא דבי רבי ישמעאל בכללי ופרטי בי האי גוונא**
50 **דאין** – הוא דורש כלל ופרט וכלל אפילו באופן שהכלל האחרון אינו
51 דומה לכלל הראשון. ומוסיפה הגמרא: **ודאמרין נמי בעלמא** – וגם
52 מה שאמרנו בכל הש"ס **דאין תנא דבי רבי ישמעאל בכללי ופרטי**
53 **בי האי גוונא** – שתנא דבי רבי ישמעאל דורש כלל ופרט וכלל גם
54 באופן שהכלל הראשון והאחרון אינם דומים זה לזה, **מהקא** – הדבר
55 נלמד מכאן.
56 הגמרא דנה בדברי הברייתא דתנא דבי רבי ישמעאל: **אמר מר** –
57 הובא לעיל בברייתא דתנא דבי רבי ישמעאל, שלמדנו מ'זאת החגב'
58 שצריך שיהיה שמו חגב, ומבררת הברייתא, **אי שמו חגב, יכול אין**
59 **בו כל הסימנין תללו שנמנו במשנה** ובכל זאת יהיה טהור מאחר
60 ושמו חגב, **תלמוד לומר** – מלמדנו הכתוב 'זאת החגב למינהו', **עד**
61 **שיהו בו כל הסימנין תללו**. מקשה הגמרא על דברי הברייתא: איך
62 אפשר לומר שבלי 'למינהו' נוסף, הייתי אומר שהוא טהור אף על פי
63 שאין בו כל הסימנין תללו, **מהיכא תיתי** – מדיכין ניתן ללמוד דבר
64 זה, והרי 'ארבה' ו'חרגול' בתיב, והברייתא דרשה שולמד מהם כלל
65 ופרט וכלל שאין להחיר אלא דבר שהוא כעין הפרט, והיינו שיש לו
66 את כל ארבעה סימני הטהרה שנמנו במשנה.
67 מתרצת הגמרא: **אי לא כתיב 'סלעם', בדרקאמרת** – הייתי אומר כפי
68 שאמרת שמארבה וחרגול נלמד שאין להחיר מיני סלעים אלא אם
69 יש להם את כל ארבעה סימני הטהרה, **השתא דכתיב** – אך עבשוי
70 שנכתב 'סלעם' לרבות מינים שאין להם את כל סימני הטהרה, ומכך
71 דרשה הברייתא לרבוני מין חגב השונה מארבה וחרגול בכך שראשו
72 ארוך, **אימא לירבי נמי כל דהו** – תוכל לומר ש'סלעם' מרבה כל
73 מין הדומה לארבה וחרגול במשנה, והיינו אפילו בסימן טהרה אחר,
74 **קא משמע לן** – מלמדנו הפסוק 'למינהו' שאין הדבר כן, וצריך את
75 כל ארבעת סימני הטהרה שנשנו במשנה.
76 הגמרא מביאה סתירה מהו סלעם ומהו חרגול. מקשה הגמרא: **מאי**
77 **שנא התם** – מה שונה שם בברייתא שתנא דבי רב, **דאמרת שסלעם**
78 **זה רשון, וחרגול זה ניפול, ומאי שנא הכא** – ומה שונה כאן
79 בברייתא שתנא דבי רבי ישמעאל, **דאמרת שסלעם זה ניפול,**
80 **וחרגול זה רשון**.
81 מתרצת הגמרא: **מר בי אתריה ומר בי אתריה** – כל תנא קרא
82 למינים הללו כפי שהיה קרוי במקומו, ושניהם מודים מהו הסלעם
83 והחרגול, דהיינו שלסלעם אין זנב ואילו לחרגול יש זנב, אלא
84 שבמקומו של תנא דבי רב קראו למין שאין לו זנב 'רשון', ולמין שיש
85 לו זנב 'ניפול', ואילו במקומו של תנא דבי רבי ישמעאל קראו לאותו
86 שאין לו זנב 'ניפול', ולמין שיש לו זנב 'רשון'.
87 שנינו במשנה, **ובדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת הרי הוא טהור**.
88 הגמרא מביאה ברייתא הדנה בסימני טהרה של דגים שעתידיים לבא
89 לאחר זמן או שעתידיים לנשור לאחר זמן: **תנו רבנן, מין דג שאין לו**
90 **עבשיו** –כאשר הוא קטן סימני טהרה, **ועתיד לגדל לאחר זמן, כגון**
91 **מיני הדגים הקרויים הסולתנית** – מין דגים קטנים, הקרויים בלע"ז
92 'טונינא', **והעפיאן שטבעם שהם נולדים בלי סימני טהרה, ולאחר זמן**
93 **גדל בגופם סימני טהרה, הרי זה מותר**.
94 וכן אם יש לו עבשיו –[בהיותו במים] סימני טהרה, **והוא עתיד**
95 **להשרין בשעה שעולה מן המים, כגון**

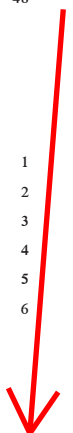
1 הגמרא מבררת במה נחלקו הברייתא הראשונה, והברייתא של תנא
2 דבי רבי ישמעאל. שואלת הגמרא: **כמאי קמיפלגי תנא דבי רב**
3 **ותנא דבי רבי ישמעאל** – במה נחלקו התנא של הברייתא הראשונה
4 שהובאה לעיל (סה), הסובר שמרבים מארבעת הפעמים שנאמר
5 'למינהו' ארבעה מינים נוספים שלא נאמרו בתורה, שגם הם כשרים,
6 עם תנא דבי רבי ישמעאל הדורש כלל ופרט וכלל ומרבה כל המינים
7 שיש להם ארבעה סימני טהרה.
8 משיבה הגמרא: **כמין חגב שראשו ארוך קמיפלגי, שתנא דבי רב**
9 **סובר שרק חגב שיש לו את ארבעת הסימנים שבמשנה, וגם סימן**
10 **חמישי שאין ראשו ארוך כשר, ותנא דבי רבי ישמעאל סובר שאין**
11 **צריך את הסימן החמישי שאין ראשו ארוך**. מבארת הגמרא: **תנא**
12 **דבי רב קבר, מה שנאמר 'אשר לו פרעם' זהו כלל, שהרי הוא**
13 **כולל את כל מיני החגבים שיש להם כרעים**. ומה שנכתב לאחר מכן
14 **'ארבה' 'סלעם' 'חרגול' 'חגב' ולאחר כל מין נאמר 'למינהו', זהו**
15 **פרט, שהרי פירטה התורה שרק אלו מותרים, וכשיש לכל ופרט,**
16 **הוא נדרש כך, אין בכלל אלא מה שפפרט, והיינו שאין כוונת**
17 **התורה בכלל אלא רק למה שנתפרש בפרט, ולכן בענינו שפירטה**
18 **התורה ארבעה מינים ולגבי כל אחד נאמר למינהו, יש ללמוד**
19 **דמיניה אין** – שרק חגב שהוא מאותו מין של אחד מהחגבים
20 האמורים בתורה מותר, **הלאו דמיניה לא** – אך חגב שאינו בכלל
21 אחד ממינים אלו אסור באכילה, ולפיכך אילו לא היתה התורה
22 כותבת אחד מארבעת החגבים לא היינו יכולים ללומדו מהמינים
23 האחרים בצד השהו, וממילא כל ארבעת החגבים צריכים להיכתב,
24 **ומרבי דמי ליה משני צדדין** – ולפיכך מרבה התנא רק דבר הדומה
25 למין שנאמר בתורה בשני צדדין, והיינו שדומה גם בכל ארבעה
26 הסימנים שנשנו במשנה, וגם בכך שאין ראשו ארוך.
27 **ותנא דבי רבי ישמעאל קבר, מה שנאמר בפסוק 'אשר לו פרעם'**
28 **זהו כלל, שהרי הוא כולל את כל מיני החגבים שיש להם כרעים**.
29 ומה שנאמר לאחר מכן **'ארבה' 'סלעם' 'חרגול' 'חגב', זהו פרט,**
30 ומה שאמר הכתוב לאחר כל מין **'למינהו', הרי הוא חוץ וכלל מינים**
31 **נוספים מלבד המפורטים בפרט, והרי זה 'כלל ופרט וכלל', ובכל**
32 **מקום מתורה שיש כלל ופרט וכלל, אי אתה דן בכלל אלא כעין**
33 **הפרט, והיינו שאין אנו דנים בכלל אלא דברים דומים לפרט,**
34 **וממילא אף אילו התורה לא היתה כותבת את 'סלעם' היינו לומדים**
35 **זאת מארבה וחרגול בהצד השהו, ונמצא ש'סלעם' מיותר כדי לרבות**
36 **ראשו ארוך, ומרבי כל דמי ליה פחד צד** – ולפיכך מרבה התנא
37 כל מין הדומה לפרט אפילו אם הוא דומה לפרט רק בצד אחד, והיינו
38 בארבעה הסימנים שנאמרו במשנה, ואף שראשו ארוך.
39 הגמרא מקשה שהכלל של 'למינהו' אינו דומה לכלל הראשון,
40 וכיצד תנא דבי רבי ישמעאל דורש כלל ופרט וכלל: **והא לא דמי**
41 **בכלל קמא לכללא בתרא** – והרי הכלל הראשון אינו דומה לכלל
42 האחרון, **דכללא קמא** – בכלל הראשון **'אשר לו פרעם' אמר**
43 **רשמנא, ומשמע שכל מין דאית ליה** – שיש לו כרעים **אכול אותו,**
44 **וכל מין דאית ליה** – שאין לו כרעים **לא תיכול** – לא תאכל אותו,
45 ונמצא שמהכלל הראשון משמע שגם מינים שיש להם רק סימן של
46 כרעים, הם מותרים באכילה, ואילו מכללא בתרא – מהכלל
47 האחרון נלמד שאינם כשרים עד רשון – שיהיו שוים לאותם שמנתה
48 התורה בכל ארבעה סימנין שנשנו במשנה.

המשך ביאור למס' חולין ליום חמישי עמ' ב

7 קשקשים שבו שהם סגורים וחתומים בו בדוחק, ומגינים עליו בחוזק.
8 'תתתיו חדודי חרש' אלו סנפירין שפורתם כהן, שהם מחודדים
9 ומתחכים את המים בחוד שלהם כחרס חד, כדי שלא יעכבוהו כאשר
10 הוא שט.

הדרן עלך אלו מרפות

1 כל מרבה רגלים, לרבות את הדומה לנדל, ואת כל הדומה למין
2 שדומה לנדל, שאסור.
3 הגמרא מוכיחה שלויתן הוא דג טהור: **תנא, רבי יוסי בן דורמסקות**
4 **אומר, לוייתן דג טהור הוא, שנאמר (איוב מא ז) 'נאנה אפיקי מגנים'**
5 **ובהמשך נאמר (שם מא כב) 'תתתיו חדודי חרש', פסוקים אלו מתארים**
6 **את הלוייתן ואת חזקו. ודרשת הגמרא: 'אפיקי מגנים', אלו**

חולין דף סו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קכט

59 התייר הכתוב בכתבם, ילמד ההיתר הסתום מן ההיתר המפורש,
60 ונאמר מה בשהתייר בפתורש לא התייר לאכול שרץ המים בלא
61 סנפיר וקשקשת, אלא רק אם גדל במים שפתוך הפלים כמו שיבואר
62 להלן, אף בשהתייר בכתבם, לא התייר לאכול שרץ המים, אלא אם
63 גדל פתוך הפלים, אבל אם גדל בבורות שיחין ומערות, וכל שכן אם
64 גדל בחריצין ונעיצין, הוא אסור.
65 מבררת הברייתא: מנין לרבות בורות עגולים, שיחין – חפירה
66 ארוכה וקצרה, ומערות, ששוחה אדם ושוחה מהן ואינו נמנע
67 מלשתות, אף שיש במים שבתוכם שקצים. תלמוד לומר – מלמדנו
68 הכתוב המיותר 'תאכלו מכל אשר במים', שרשאי לשתות ממימיהם
69 עם השקצים הגדלים בהם.
70 שנינו בברייתא, 'מה כשהתיר במפורש לא התיר אלא בכלים'.
71 מבררת הגמרא מנין ששקצים במים שבכלים לא נאסרו: היכן התייר
72 הכתוב שקצים שבכלים. משיבה הגמרא: דכתיב 'את זה תאכלו
73 מכל אשר במים וגו', כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים
74 ובנחלים אתם תאכלו. ומדייקת הגמרא 'בימים ובנחלים' הוא
75 שכתבה התורה 'אתם תאכלו' ללמד דכי אית ליה אכול – שרק
76 כאשר יש לו סימני טהרה מותר לאכול, דלית ליה לא תיבול – אבל
77 אם אין לו סימני טהרה לא תאכל. וכל זה נאמר רק לגבי בימים
78 ובנחלים, הא – אבל שקצים שבכלים אף על גב דלית ליה – סימני
79 טהרה אכול.
80 מקשה הגמרא: אימא – שמה תאמר להיפך שהפסוק שהתיר לאכול
81 דג שיש בו סימני טהרה לא נאמר אלא רק בגדל בימים ונחלים, אבל
82 דג הגדל בכלים, אף על גב דאית ליה סנפיר וקשקשת לא תיבול.
83 מתרצת הגמרא: לא סלקא דעתך – לא יעלה בדעתך לומר כן,
84 שהרי מהפסוק הבא מוכח להיפך, דכתיב 'וכל אשר אין לו סנפיר
85 וקשקשת בימים ובנחלים מכל שרץ המים וגו' שקץ הם לכם'.
86 מדייקת הגמרא, דווקא אותו ש'בימים ובנחלים' דלית ליה סנפיר
87 וקשקשת לא תיבול, הא – אבל אותו שבכלים, אף על גב דלית
88 ליה סנפיר וקשקשת אכול, ולכן מוכח שגם הפסוק הראשון נדרש
89 להתיר אכילת שרצים במים שבכלים.
90 הגמרא מבררת אם אפשר לדרוש כן כלל ופרט וכלל. שואלת
91 הגמרא: אימא – מדוע צריך את הלימוד ממה שנכפל היתר אכילת
92 דגים שיש בהם סימני טהרה, להתיר אכילת שרצים בבורות, והלא
93 ניתן ללמוד זה מיכלל ופרט, שהרי נאמר 'מכל אשר במים' וזהו
94 כלל, משום שכולל את כל המימות שצריך בהם סימני טהרה, ונאמר
95 בסוף הפסוק 'בימים ובנחלים' וזהו פרט, שפירשה התורה שלא בכל
96 מים צריך סימני טהרה, אלא רק בימים ובנחלים, ובכל מקום שנאמר
97 בתורה 'כלל ופרט' אין לנו ללמוד בכלל אלא מה שמפורש בפרט,
98 ולכן יש לנו לדרוש ולומר שרק שקצים הגדלים ב'מים ונחלים' אין
99 – הם בכלל האיסור כיון שאין להם סימני טהרה, אך שקצים הגדלים
100 בנעיצין – בחפירות ארוכות וצרות שיש בהם מים נובעים, ו'חריצין –
101 חפירות רחבות שיש בהם מים נובעים, לא נאסרו, וכל שכן שלא
102 נאסרו שקצים הגדלים במי גשמים שאינם נובעים מהאדמה, אלא
103 נאספו בבורות, ולמה צריך לימוד מיוחד להתיר שקצים הגדלים
104 בבורות. משיבה הגמרא: אין כאן 'כלל ופרט' אלא 'כלל ופרט וכלל',
105 כי לאחר הכלל הראשון כתבה התורה פעם נוספת 'כל אשר לו
106 סנפיר וקשקשת במים', חזר וכלל, וכשיש כלל ופרט וכלל, אנו
107 מרבים כל מה שבכלל שהוא דומה לפרט, ומתרבה מכך שגם שקצים
108 הגדלים במים נובעים, כגון בחריצין ונעיצין אסורים, אבל שקצים
109 שבבורות מותר.
110 מקשה הגמרא: כיצד ניתן לדרוש כלל ופרט וכלל כן, שהרי הני תרי
111 כללי דסמיכי להדדי ניהו – שני הכללים הם סמוכים זה לזה, ורק
112 אחר כך נאמר הפרט, שהרי תחילה נאמרו שני פעמים 'במים', ואחר
113 כך נכתב 'בימים ובנחלים', ובאופן כזה אי אפשר לדרוש כלל ופרט
114 וכלל, ואם כן שוב קשה שנדרש 'כלל ופרט' ואין בכלל אלא מה
115 שבפרט, ורק שקצים שבימים ובנחלים אסורים, אבל שקצים
116 שבנעיצין וחריצין מותרים, וכל שכן ששקצים בבורות מותרים, ולמה

1 הדגים הקרויים בשון פרסי, אקונים, ואפונים, בפתחאם,
2 ואכספתיאם, ואפונים, שקשקשיהם נושרים כאשר עולים מהמים,
3 הרי זה מותר.
4 הגמרא מבררת מדוע התורה כתבה גם סנפיר וגם קשקשת: תנן התם
5 במסכת נדה (גכ), כל דג שיש לו קשקשת יש לו גם סנפיר, ויש דג
6 שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת. מי שיש לו קשקשת ויש לו
7 סנפיר, הוא דג מהור. ומי שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת, הוא
8 דג טמא.
9 מקשה הגמרא: מפרך אקשקשת קא סמכינן – הרי כאשר בודקים
10 דג סומכים רק על הקשקשת, ואם מצא קשקשת אינו צריך לבדוק
11 אם יש סנפיר, שכל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר, ואילו על הסנפיר
12 אין סומכים, כיון שיש דג שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת, ואם כן
13 לכתוב רחמנא רק 'קשקשת', ולא לכתוב 'סנפיר', שהרי אין
14 נפקא מינה ממה שנכתב שצריך סנפיר.
15 מתרצת הגמרא: אי כתב רחמנא 'קשקשת' ולא כתב 'סנפיר', הוה
16 אמינא – הייתי אומר מאי היא קשקשת שנכתבה בתורה, סנפיר,
17 והייתי מבשר אפילו דג טמא שיש לו רק סנפיר, לכן כתב רחמנא
18 סנפיר וקשקשת, שבכך נכשיר רק דג טהור שיש לו קשקשת.
19 מבררת הגמרא: והשתא דכתב רחמנא גם סנפיר וגם קשקשת,
20 ממאי דקשקשת לבושה היא – מנין למשנה לעיל (טז) שקשקשת
21 הוא הלבוש המכסה את עור הדג, ולא מה שאנו קוראים סנפיר.
22 משיבה הגמרא: דכתיב (שמואל א' י"ח) 'שריון קשקשים הוא לבוש',
23 ונלמד מכאן שקשקשת הוא לבוש, ולכן גם שקשים שבדגים הם
24 הלבוש המכסה את עור הדג.
25 מקשה הגמרא: עתה שיודעים שקשקשת הוא הלבוש שעל עור הדג,
26 חזרת הקשיא. וליכתוב רחמנא קשקשת ולא לכתוב סנפיר,
27 שהרי לא נטעה לפרש שקשקשת הוא מה שנקרא סנפיר. מתרצת
28 הגמרא: אמר רבי אבהו וכן תנא דבי רבי ישמעאל, שאמרת
29 הפסוק מיותר, אך נכתב כדי שיגדיל תורה ויאדיר – התורה כתבה
30 'סנפיר' כדי שנדע מה הוא קשקשת, אף שניתן לדעת זאת ממה
31 שנאמר בשמואל.
32 הגמרא דורשת שיש איסור לא תעשה ועשה באכילת דגים טמאים:
33 תנו רבנן, נאמר בפסוק (ויקרא י"ט) 'את זה תאכלו מכל אשר במים כל
34 אשר לו סנפיר וקשקשת' וגו'. ועוד נאמר (שם י"ג) 'וכל אשר אין לו
35 סנפיר וקשקשת וגו' לא תאכלו. מבררת הברייתא: ממשמע שנאמר
36 אכול את שיש לו – ממה שנאמר בפסוק הראשון 'אתם תאכלו',
37 אותו שיש לו סנפיר וקשקשת, שזימננו שאל תאכל את שאין לו
38 סנפיר וקשקשת, ואם יאכל, יעבור על איסור עשה. וכן ממשמע
39 שנאמר אל תאכל את שאין לו – וממה שנאמר בפסוק הבא 'לא
40 תאכלו', שכל שאין לו סנפיר וקשקשת אסור הוא באכילה, שזימננו
41 אנו שרק אותו שאין לו סנפיר וקשקשת נאסר באכילה, אך אם
42 תרצה, אכול את שיש לו סנפיר וקשקשת. שואלת הברייתא: ולמה
43 שנאן – למה כתבה לנו התורה את שני הפסוקים, שהרי ניתן ללמוד
44 את האיסור וההיתר מפסוק אחד. משיבה הברייתא: התורה כתבה
45 שני פסוקים לעבור עליו – להורות שהאוכל דגים אסורים עובר גם
46 בעשה וגם בלא תעשה.
47 הגמרא תדון בהיתר ואיסור של אכילת שרצים בארבע מקומות: א.
48 בימים ונחלים. ב. בחריצין ונעיצין, והם מעינות נובעים. ג. בבורות
49 שיחין ומערות, והם מי גשמים שנאספו. ד. במים שבכלים.
50 הגמרא מבררת מדוע נכפל בתורה ההיתר לאכול דגים שיש להם
51 סימני טהרה. אומרת הברייתא: נאמר בפסוק (ויקרא י"ט) 'את זה
52 תאכלו מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים
53 ובנחלים אתם תאכלו'. וקשה שהרי כבר נאמר בסוף הפסוק 'אתם
54 תאכלו, ומה תלמוד לומר – מה מלמדנו תחילת הפסוק שנאמר
55 'את זה תאכלו'.
56 מקדימה הברייתא ומביאה שני פסוקים שנדרש בהם היתר לאכול
57 שרץ המים הגדל בכלי. אומרת הברייתא: שפבול הייתי לומר הזאיל
58 והתייר הכתוב שרץ המים בלא סימני טהרה בפסוק המפורש, וכן

המשך ביאור למס' חולין ליום רביעי עמ' ב

- 1 צריך את מה שנאמר 'תאכלו' מיותר להתיר שקצים בכלים. ולכן
- 2 צריך לדרוש היתר אכילת שרצים בבורות, ממה שנכפל היתר
- 3 אכילת דגים שיש בהם סימני טהרה, ולא מכלל ופרט וכלל.
- 4 משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּינָא**, עדיין ניתן לדרוש כאן כלל ופרט וכלל,
- 5 **בְּדֹאמְרֵי בְּמַעְרְכָא** – כפי שאמרו בני הישיבה בארץ ישראל, שכל
- 6 **מְקוֹם שֶׁאֵתָהּ מוֹצֵא שְׁנֵי כְּלָלוֹת הַסְּמוּכִין זֶה לָזֶה** – כאשר התורה
- 7 כותבת שני כללים אחד לאחר השני, והפרט נכתב לאחר שני
- 8 הכללים,